

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ СТУДЕНТАМ
ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

КИЇВ-2012

Методичні вказівки до вивчення курсу “Економіка підприємства” і завдання для контрольних робіт студентам заочної форми навчання економічних спеціальностей

Рекомендовано до видання методичною радою факультету обліку та аудиту НАСООА, протокол № __ від “__” _____ 2012р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки підприємств НАСООА, протокол № __ від “__” _____ 2012р.

Укладачі: кандидат економічних наук, доц. Коваль О.Т.
кандидат економічних наук, доц. Шиндирук І.П.

Рецензенти: доктор економічних наук, проф. Пантелєєв В.П.
доктор економічних наук, доц. Попова В.В.

Економіка підприємства

Методичні вказівки до вивчення курсу і завдання для контрольних робіт студентам заочної форми навчання економічних спеціальностей

Редактор Арендар В.П.

Підписано до друку __ _____ 2012 р. Формат 60×84 1/16. Друк офс.
Ум.друк.арк. 2. Тираж 200 прим.

1. Загальні положення.

Докорінні зміни в господарському механізмі України, обумовлені переходом до ринкової економіки, визначили потребу створення підприємствами такого інструментарію, що сприятиме реалізації принципів ринкових відносин, забезпечить їм стабільне положення та конкурентоспроможність на ринку. Цей інструментарій є аналітичним комплексом, який містить елементи ґрунтовного економічного аналізу як діяльності кожного окремого підприємства, так і ринкової системи в цілому.

Предмет дисципліни: закономірності функціонування і розвитку підприємства в ринкових умовах.

Мета дисципліни: надання знань з основних розділів прикладної економіки, організації та результативності господарювання на рівні первинної ланки суспільного виробництва.

Завдання дисципліни: вивчення теорії та методологічних засад засвоєння практичних навичок управління підприємством у конкурентному середовищі, формування вмінь ефективного використання ресурсного і виробничо-господарського потенціалу, забезпечення розширеного відтворення на основі інвестиційно-інноваційного розвитку.

Дисципліна “Економіка підприємства” базується на основних положеннях дисциплін “Політекономія”, “Історія економічних вчень”, “Макроекономіка”, “Мікроекономіка” та “Статистика” і в свою чергу є базовою для спеціальних дисциплін “Фінанси”, “Фінанси підприємств”, “Фінансова діяльність підприємств”, “Інвестиційна діяльність”, “Маркетинг”, “Менеджмент”, “Податкова система”, “Планування діяльності підприємств”, “Організація виробництва”, “Теорія бухгалтерського обліку”, “Бухгалтерський облік у промисловості” та “Економічний аналіз”.

В результаті вивчення та засвоєння основних положень дисципліни “Економіка підприємства” студент **повинен:**

знати:

- правові основи функціонування підприємства як суб'єкта господарювання; структуру ресурсів підприємства, джерела їх формування та напрямки ефективного використання; визначення результатів діяльності підприємства; методи оцінки ефективності роботи підприємства; види цін та методи ціноутворення; основні положення організації, планування та державного регулювання діяльності підприємства; принципи мотивації трудової діяльності, форми та системи оплати праці на підприємстві;

вміти:

- аналізувати ефективність роботи підприємства; проводити оцінку впливу чинників зовнішнього середовища на діяльність підприємства; вибирати найбільш перспективні шляхи розвитку виробництва; обирати метод ціноутворення та визначати ціну на продукцію; показники ефективності діяльності підприємства; складати кошторис витрат на виробництво продукції; оцінювати фінансовий стан підприємства; визначати економічну доцільність інвестицій; складати довгострокові та короткострокові плани діяльності підприємства, застосовувати на практиці оперативне планування.

Особливу увагу слід приділити вивченню зовнішнього середовища господарювання, сучасної кадрової політики, формуванню високоефективних фінансових та виробничих інвестицій, розвитку підприємства на базі науково-технічного і організаційного прогресу, мотивації праці, якості та конкурентоспроможності продукції, ефективності діяльності в умовах ринкової економіки.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **вивчення дисципліни “Економіка підприємства”**

Вступ. Предмет та метод курсу

-
- 1) Підприємство як суб'єкт господарювання

  - 2) Основи підприємницької діяльності

  - 3) Управління підприємствами

  - 4) Персонал

  - 5) Матеріальні активи (виробничі фонди) підприємства

  - 6) Нематеріальні ресурси та активи

  - 7) Оборотні кошти підприємства (організації)

  - 8) Інвестиції на підприємстві: формування, використання, ефективність

  - 9) Інноваційні процеси

  - 10) Техніко-технологічна база виробництва

  - 11) Організація виробництва

  - 12) Виробнича і соціальна інфраструктура

  - 13) Прогнозування, планування і регулювання діяльності підприємства

  - 14) Виробництво, якість і конкурентоспроможність продукції

  - 15) Продуктивність, мотивація та оплата праці.

  - 16) Валові витрати і ціни на продукцію

  - 17) Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства

  - 18) Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства

  - 19) Реструктуризація і санація суб'єктів господарювання

  - 20) Банкрутство та ліквідація підприємств

3. Робоча програма курсу “Економіка підприємства”

Вступ. Предмет та метод курсу.

Економіка: поняття, головна сфера діяльності людей, галузь науки. Мета і завдання курсу. Місце і роль курсу “Економіка підприємства” серед інших економічних дисциплін. Методологія вивчення курсу. Логіка побудови та зміст курсу.

Тема 1. Підприємство як суб’єкт господарювання

Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія та цілі підприємства. Головні напрямки діяльності підприємства.

Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організації). Закон України “Про підприємства в Україні”, його основні положення. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють діяльність підприємств (організацій).

Класифікація підприємств за певними ознаками (мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус) і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників). Виробнича структура підприємства, її види (цехова, безцехова, корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана) і чинники формування. Загальна структура підприємств та організацій.

Інтеграційні форми підприємств та організацій. Сучасні форми добровільного та інституційного об’єднання підприємств та організацій (асоціації, консорціум, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги тощо), їх особливості та ефективність діяльності.

Загальна характеристика сучасного ринкового середовища функціонування підприємств та організацій. Сутність, функції і типи сучасного ринку. Загальні принципи та етичні норми господарювання на ринку.

Тема 2. Основи підприємницької діяльності

Підприємницька діяльність як основна сучасна форма господарювання. Принципи здійснення, форми, типи й моделі підприємницької діяльності. Нормативно-правове забезпечення підприємництва. Франчайзинг, як особлива форма організації бізнесу. Виробнича та посередницька діяльність. Формування підприємницького середовища. Політика держави в напрямку активізації підприємницької діяльності в Україні.

Підприємницькі договори (контракти, угоди). Структура та порядок укладання договорів. Типовий зміст, загальні і специфічні умови договору. Формування конкретних умов договору. Підприємницькі дії щодо реалізації бізнес-проектів. Партнерські зв’язки та угоди (операції). Основні напрямки співпраці партнерів. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну і торгівлі, фінансових відносин. Факторинг.

Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи і види. Форми міжнародної підприємницької діяльності. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу: мотивація та процедура створення, механізм функціонування. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.

Тема 3. Управління підприємствами

Особливості підприємства як складної системи. Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємствами та організаціями (установами).

Поняття і теоретико-методологічна основа класифікації методів управління. Змістовна характеристика економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління. Організаційні форми реалізації методів управління суб'єктами господарювання різного рівня.

Сутність і параметри організаційної структури управління підприємством (організацією). Основні типи організаційних структур управління: лінійно-функціональні, дивізійні, матричні. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничими і невиробничими підприємствами. Особливості вибору організаційних структур управління для новостворюваних підприємств різних розмірів і форм власності.

Необхідність і принципи формування вищих органів управління підприємствами та організаціями. Міністерства, комітети, державні корпорації і концерни як вищі органи прямого управління підпорядкованими підприємствами та організаціями. Органи централізованого управління суб'єктами господарювання. Спрямованість та економічна ефективність адміністративної реформи в Україні. Зарубіжний досвід централізованого управління первинними ланками національної економіки.

Тема 4. Персонал

Поняття: персонал, трудові ресурси, кадри, трудовий потенціал. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робітників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності.

Чинники, що враховуються у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу фірми. Визначення чисельності працівників управління, спеціалістів і службовців для підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності. Розрахунки чисельності окремих категорій працівників виробничих підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.

Поняття і основні елементи системи управління персоналом підприємств (організацій) та інших суб'єктів господарювання. Сучасні вимоги до ділових

якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Методи оцінки і відбору працівників для різних суб'єктів господарювання. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів. Форми та ефективність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Особливості систем управління персоналом у фірмах економічно розвинутих зарубіжних країн. Досвід формування та забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу фірми. Участь держави у підготовці висококваліфікованих спеціалістів і керівників. Конкурсно-контрактна система наймання працівників фірми. Сучасна система періодичного підвищення кваліфікації кадрів і постійного забезпечення умов для творчої високопродуктивної праці.

Тема 5. Матеріальні активи (виробничі фонди) підприємства

Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні, їх роль у здійсненні процесу виробництва продукції та надання послуг. Майно підприємства соціального призначення.

Вартісна оцінка майнового комплексу. Первісна, відновна, повна, залишкова вартість основних фондів. Індексація основних фондів. Класифікація основних фондів за функціональним призначенням та участю у виробничих процесах. Видова (технологічна) структура основних фондів, чинники і тенденції її динаміки на підприємстві.

Фізичне та економічне спрацювання основних фондів, їх види та форми усунення. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань. Рівномірна та прискорена амортизація засобів праці. Просте та розширене відтворення основних фондів.

Соціально-економічне значення підвищення та система показників ефективності відтворення та використання основних фондів. Напрямки інтенсифікації відтворення та шляхи поліпшення використання основних фондів підприємства за нормальних умов господарювання.

Елементний склад оборотних фондів. Характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Нормування витрат і розрахунки необхідного обсягу оборотних фондів підприємства. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

Тема 6. Нематеріальні ресурси та активи

Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку. Характеристика об'єктів промислової власності (винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків, знаків обслуговування). Інформаційні технології та програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, найменування місця походження товару, гудвіл фірми).

Нематеріальні активи як юридично оформлені права виключного користування об'єктами промислової та інтелектуальної власності. Оцінка та строки зношування нематеріальних активів.

Тема 7. Оборотні кошти підприємства (організації)

Сутнісна характеристика оборотних коштів. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Функціональна та елементна структура оборотних коштів. Нормування оборотних коштів підприємства. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого розрахунку). Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів для підприємства. Джерела формування оборотних коштів.

Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнт оборотності і завантаження, тривалість одного обороту, рентабельність; методика їх розрахунку. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів (оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення; прискорення реалізації виробленої продукції). Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

Тема 8. Інвестиції на підприємстві: формування, використання, ефективність

Інвестиції як найважливіший фінансовий інструмент для створення, функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Джерела фінансування інвестицій. Прямі та портфельні іноземні інвестиції. Різновиди та структура реальних (виробничих) інвестицій. Технологічна та відтворювальна структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі.

Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку і підприємстві (істотне зростання або зменшення попиту на продукцію фірми, урівноваження попиту та пропозиції). Обґрунтування джерел фінансування та обчислення необхідного обсягу капітальних вкладень відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку та підприємстві.

Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин, умови їх залучення і використання. Види цінних паперів, порядок їх випуску та обігу. Дивідендна політика емітентів. Державне регулювання й масштаби обігу цінних паперів в Україні.

Об'єктивна необхідність залучення іноземних інвестицій. Види і форми іноземних інвестицій. Державне регулювання іноземних інвестицій в економіку України.

Загальні положення методології визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій за умов ринкових відносин з урахуванням грошових потоків, ставки дисконту (капіталізації), господарського ризику та інфляції. Основні показники оцінки ефективності виробничих інвестицій (капітальних вкладень). Особливості визначення і показники ефективності випуску та реалізації різних видів цінних паперів.

Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень: удосконалення проектно-кошторисної справи; поліпшення технологічно-відтворювальної структури інвестицій; скорочення тривалості інвестиційного циклу; застосування гнучких економічних методів управління інвестиційними процесами. Шляхи підвищення ефективності обігу цінних паперів.

Економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання в повному або короткому варіанті бізнес-плану. Стисла характеристика інвестиційного проекту. Форма здійснення та необхідний обсяг інвестицій для практичної реалізації проекту. Період інвестування до початку експлуатації об'єкта. Вибір економічно привабливішого інвестиційного проекту з декількох альтернативних варіантів.

Тема 9. Інноваційні процеси

Змістова характеристика інноваційних процесів: поняття та види. Новини та нововведення, їх сутність та виникнення. Технічні, організаційні, економічні, соціальні, юридичні інноваційні процеси (новини, нововведення). Локальні та глобальні новини (нововведення). Взаємозв'язок між окремими видами інноваційних процесів. Вплив нововведень на будь-яку господарську (підприємницьку) діяльність.

Сутнісне тлумачення науково-технічного процесу (НТП). Еволюційні та революційні форми НТП. Науково-технічні революції. Усталені загальні та пріоритетні напрямки НТП (прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні та надчисті матеріали; нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва та процесів управління).

Організаційний прогрес (поступ) (ОП) як узагальнюючий фактор використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Відмінність ОП від НТП. Об'єкти ОП: організація виробництва і праці, окремі елементи економічного механізму господарювання, соціальні та

правові відносини. Основні тенденції та напрямки ОП. Оптимізація розмірів підприємств. Економічна доцільність диверсифікації виробництва і конверсії підприємств воєнно-промислового комплексу.

Методика визначення ефективності технічних нововведень. Народногосподарський і внутрішньогосподарський (комерційний) економічний ефект від створення новинок і використання нововведень. Урахування чинника часу при розрахунках ефективності використання технічних нововведень. Чистий прибуток як визначальний показник економічної ефективності технічних новинок (нововведень). Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.

Тема 10. Техніко-технологічна база виробництва

Характеристика техніко-технологічної бази виробництва: поняття і значення. Складники техніко-технологічної бази, способи її формування на підприємстві. Особливості формування виробничої бази на підприємствах різних галузей економіки. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого обладнання). Діагностика стану технічного розвитку підприємства: сутність, процедура та основні показники (технічна оснащеність праці, рівень технології, технічний рівень устаткування, рівень комп'ютеризації та автоматизації виробничих процесів і процесів управління). Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства, його передбачуваність і комплексність.

Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва. Види лізингу за окремими класифікаційними ознаками, їх характеристика. Організаційно-правові основи здійснення лізингу. Ефективність лізингових послуг.

Поняття, види і чинники формування виробничої потужності підприємства. Методичні принципи розрахунку виробничої потужності діючого та заново створюваного підприємства. Особливості визначення виробничих потужностей підприємств різних галузей. Установлення і регулювання резервних потужностей на підприємствах. Показники та шляхи підвищення використання виробничих потужностей. Конверсія та диверсифікація виробничих потужностей за ринкових умов господарювання.

Тема 11. Організація виробництва

Поняття та основні елементи виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням, перебігом у часі та ступенем механізації. (автоматизації). Принципи організації виробничого процесу. Сутнісна характеристика, структура і принципи організації виробничих процесів. Виробничий цикл, тривалість виробничого циклу.

Організаційні типи виробництва (одиничне, серійне, масове), їх сутнісна характеристика. Дослідно-експериментальне виробництво. Характеристика робочих місць за техніко-економічними ознаками в різних організаційних типах виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва за ступенем їх ефективності.

Застосовувані методи організації виробництва. Потокове і непотокове виробництво: ознаки, умови застосування, класифікація. Особливості організації та основні параметри функціонування поточкових ліній. Тенденції розвитку поточкового виробництва на Україні та інших країнах світу.

Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація та розукрупнення виробництва. Спеціалізація, кооперування та конверсія виробничих підприємств, їх об'єктивна необхідність, сутність показники ефективності та рівня розвитку. Комбінування виробництва. Малі підприємства. Об'єктивна необхідність, сутність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.

Тема 12. Виробнича і соціальна інфраструктура

Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства (організації). Види інфраструктури підприємства. Вплив інфраструктурних підрозділів на економіку підприємства.

Система технічного обслуговування підприємства: поняття і функції. Ремонтне, інструментальне, транспортне, енергетичне та складське господарства підприємства.

Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання. Планування соціального розвитку підприємства: забезпечення належних умов праці, побуту і проживання працівників; медичного та культурного обслуговування; мотивація трудової діяльності та підвищення ефективності праці. Активація соціальної діяльності підприємства. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.

Визначення капітального будівництва як процесу розширеного відтворення об'єктів основного виробництва та інфраструктури, а також простого відтворення будівель і споруд. Конкретні функції підрозділів капітального будівництва підприємства. Планування розвитку інфраструктури. Проектно-кошторисна документація на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів інфраструктури.

Тема 13. Прогнозування, планування і регулювання діяльності підприємства

Методи і принципи державного регулювання економіки та окремих суб'єктів господарювання. Нормативне і пошукове прогнозування. Можливі суб'єкти прогнозування. Економічні функції держави за умов домінування ринкових відносин. Реформування та адаптація податкової системи України до ринкових умов господарювання.

Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання: мета, об'єкти та принципи. Економічне прогнозування. Довгострокові, середньострокові і короткострокові прогнози і сфери їх застосування.

Планування діяльності та розвитку підприємства. Принципи планування (вибір та обґрунтування цілей, системність, безперервність, оптимальність

використання ресурсів, збалансованість). Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства.

Стратегічне планування розвитку підприємства. Основні етапи планування. Різновиди стратегії: виживання, стабілізації, зростання. Методи вибору стратегії. Бізнес-планування, його призначення і роль в системі передбачення перспектив розвитку виробництва. Типовий зміст і методика складання окремих розділів бізнес-планів. Розвиток системи стратегічного та бізнес-планування за ринкових умов господарювання.

Тактичне та оперативне планування діяльності виробничих підрозділів підприємства, їх відмінність від стратегічного планування. Зміст і можливі розділи тактичних (середньо - і короткострокових) планів підприємства. Основні показники тактичних планів, їх класифікація і призначення. Сутність і системи оперативного планування діяльності виробничих підрозділів підприємства. Проблеми вдосконалення тактичного та оперативного планування за умов ринкової системи господарювання.

Тема 14. Виробництво, якість і конкурентоспроможність продукції

Загальна сутнісна характеристика продукції (послуг), її класифікація за економічним призначенням. Показники обсягу продукції (послуг). Номенклатура та асортимент продукції. Товарна, валова і чиста продукція. Обсяг реалізованої продукції.

Поняття, функції і принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова та комерційна концепції маркетингу. Стратегія і тактика маркетингу підприємства, їх вплив на формування програми випуску продукції (надання послуг). Особливості визначення попиту на окремі види продукції (послуг). Схема формування виробничої програми підприємства, її ресурсне обґрунтування.

Сутнісна характеристика матеріально-технічного забезпечення(МТЗ) виробництва, форми та системи МТЗ. Системи живлення матеріалами внутрішньовиробничих підрозділів. Обчислення потреби підприємства в матеріалах, регулювання запасів. Оптимізація партій поставки матеріалів.

Якість продукції (послуг) як економічна категорія. Показники та методи оцінки якості продукції (послуг). Конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств на ринку: поняття і рівень. Багатофакторний вплив підвищення якості виробів на економіку та імідж підприємства. Шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції (послуг) вітчизняних підприємств (технічні, організаційні та соціальні).

Стандартизація продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Сфери застосування стандартів та технічних умов, прийнятих в Україні. Сертифікація продукції, її економічне значення. Обов'язкова і добровільна сертифікація виробів. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості. Формування систем якості на вітчизняних підприємствах. Економічна та соціальна ефективність стандартизації і сертифікації продукції.

Функції та організація роботи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Державний нагляд за дотриманням

вимог стандартів територіальними органами Держстандарту. Об'єкти державного нагляду. Відповідальність виробників за порушення вимог стандартів. Технічний контроль якості на виробництві, об'єкти та основні види технічного контролю.

Тема 15. Продуктивність, мотивація та оплата праці

Продуктивність праці як економічна категорія. Методичні підходи до визначення та розрахунку продуктивності праці та її показників на виробничих підприємствах. Чинники зростання продуктивності праці. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей сучасної економіки України.

Мотивація як процес стимулювання робітників до ефективної трудової діяльності. Моделі мотивації трудової діяльності. Вимоги до формування системи мотивації праці на підприємствах. Класифікація методів мотивації. Фундаментальні принципи та алгоритм регулювання поведінки працівників у трудовому колективі.

Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Функції оплати праці та їх реалізація. Сучасна державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання та соціального захисту. Політика та основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Закон України "Про оплату праці". Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Мінімальна заробітна плата. Тарифно-посадова система оплати праці.

Застосовувані форми заробітної плати. Основні системи оплати праці відрядної та почасової форм заробітної плати. Вибір форм і систем оплати праці на підприємствах різних форм власності. Колективні форми організації оплати праці.

Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати для компенсації або винагороди за відхилення від нормальних умов роботи. Класифікація доплат. Сутність і види надбавок. Принципи формування системи преміювання персоналу. Організація преміювання окремих категорій персоналу.

Сутність і стимулююча роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Системи участі працівників у прибутках на основі відносин власності та за результатами виробничо-господарської діяльності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми в прибутках. Зарубіжний та вітчизняний досвід участі працівників у прибутках та власності приватизованих підприємств.

Тема 16. Валові витрати і ціни на продукцію

Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками (ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції). Структура поточних витрат за групами первинних елементів на підприємствах різних галузей і тенденція її зміни. Критичний

обсяг виробництва продукції (“точка беззбитковості”), методи його знаходження. Вплив окремих чинників на зміну критичного обсягу.

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачування, наявності інформаційної бази, розміру підприємства. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об’єкти калькулювання та калькуляційні одиниці. Типова номенклатура та методика обчислення окремих статей калькуляції. Методи прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва (питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний).

Обґрунтування й вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України. Стратегічні напрями регулювання поточних витрат на підприємствах різних галузей народного господарства. Шляхи зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва та підвищення якості продукції. Визначення впливу окремих техніко-економічних чинників на зменшення поточних витрат.

Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо. Система знижок і доплат до ціни. Державне регулювання ціноутворення. Шляхи вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Тема 17. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Напрямки діяльності. Фінансовий план підприємства. Обчислення необхідних обсягів власного та позикового капіталу для нормального функціонування підприємства (організації).

Прибутковість і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Прибутковість і дохідність: їх сутність та відмінність. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу) підприємства. Види прибутку та їх визначення. Використання прибутку підприємства. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства. Обчислення рентабельності виробничих фондів (виробництва), сукупних активів, власного (акціонерного капіталу). Рентабельність обсягу товарної продукції та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

Суть, важливість і методичні підходи до оцінки загального фінансового стану підприємства. Показники оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення. Фінансовий ліверидж. Накопичення обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Економічна суть і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками – економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту – локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту – первісної та мультиплікаційної; за метою визначення абсолютної та порівняльної. Принципи формування системи показників ефективності виробничо-господарської та комерційної діяльності. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча; використання праці, виробничих фондів, фінансових коштів). Вимірювання економічної ефективності ресурсів і витрат. Оцінка соціальної ефективності діяльності підприємства.

Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками: джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва; місцем реалізації у системі управління виробництвом. Внутрішні (“тверді” та “м’які”) та зовнішні (державна економічна і соціальна політика, інституціональні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці) чинники підвищення ефективності виробництва.

Тема 18. Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства

Характеристика економічної безпеки суб’єкта господарювання. Багато-аспектне тлумачення економічної безпеки різнорівневих суб’єктів господарювання. Класифікація видів економічної безпеки за типами, сферами життєдіяльності та конкретними предметами. Способи оцінки економічної безпеки підприємства та інших суб’єктів господарювання. Можливі загрози економічній безпеці господарюючого суб’єкта. Збитки від зниження рівня економічної безпеки окремо взятого підприємства і певної їх сукупності.

Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства за умов ринкової системи господарювання. Зниження до критичної межі рівня економічної безпеки як основна причина настання кризового стану підприємства. Поняття економічної кризи підприємства. Легка, важка і катастрофічна економічна криза; основні причини і наслідки. Реакція керівництва фірми на настання економічної кризи: шоку, оборонного відступу, визнання кризи, адаптації і зміни поведінки. Розробка програми виходу з економічної кризи.

Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства. Основні групи чинників, що формують належний рівень економічної безпеки підприємства (безпосередні чинники виробництва, стабільний попит на продукцію, надійність постачальників, зовнішня конкуренція, державне економічне регулювання діяльності підприємства, надійний захист комерційної таємниці, компетентність керівництва фірми). Розробка власної довгострокової

стратегії формування високого рівня економічної безпеки фірми. Необхідні заходи і ресурси для реалізації стратегії досягнення належної економічної безпеки господарюючого суб'єкта.

Об'єктивна необхідність формування та реалізації національної програми антикризового господарювання як важлива складова економічної безпеки вітчизняних підприємств та організацій. Змістова характеристика державної програми антикризового господарювання, форми та ефективність реалізації програми.

Тема 19. Реструктуризація і санація суб'єктів господарювання

Об'єктивна необхідність і стратегія структурної перебудови економіки та її базових галузей. Сутнісна характеристика та організаційні форми реструктуризації підприємств (організацій). Вплив реформування форм власності на реструктуризацію виробничо-господарської діяльності підприємств.

Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) реструктуризації різних організаційних утворень. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання. Холдингові компанії як нові організаційні утворення, економічне обґрунтування їх створення в окремих галузях народного господарства України. Методичні підходи до визначення ефективності реструктуризації різних господарюючих суб'єктів. Вітчизняний та зарубіжний досвід реструктуризації суб'єктів господарювання.

Механізм санації та цілі її проведення. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Особливості державної підтримки проведення санації потенційно-конкурентноспроможних підприємств (організацій). Практика, масштаби та ефективність санації господарюючих суб'єктів в Україні.

Тема 20. Банкрутство та ліквідація підприємств

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства (організації). Причини та симптоми банкрутства фірми. Визначення зон ризику і банкрутства та реакція господарюючого суб'єкта на настання кризового фінансово-економічного стану. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом того чи іншого підприємства (організації). Основні положення Закону України "Про банкрутство". Масштаби і тенденції банкрутства підприємств (організацій) в Україні.

Процес ліквідації (припинення діяльності) збанкрутілого суб'єкта господарювання. Управління майном боржника та оцінка можливих наслідків ліквідації збанкрутілих підприємств (організацій). Комплекс організаційно-економічних заходів і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства (організації)-банкрута. Форми ліквідації підприємств (організацій)-банкрутів: фізичне припинення діяльності, розпродаж майна "з молотка", перепрофілювання діяльності зі зміною власника тощо.

4. Самостійна робота студентів.

Самостійна робота студентів при вивченні курсу проводиться за такими формами.

1. Опрацювання лекційного матеріалу, що забезпечує в основному лише передачу знань з дисципліни. Програмою передбачається раціональне їх поєднання із різними видами практичних занять, які доповнюються і поглиблюють отримані на лекціях знання та виробляється вміння і прийоми аналізу ефективності роботи підприємства; проводити оцінку впливу чинників зовнішнього середовища на діяльність підприємства; вибирати найбільш перспективні шляхи розвитку виробництва; обирати метод ціноутворення та визначати ціну на продукцію; показники ефективності діяльності підприємства; складати кошторис витрат на виробництво продукції; оцінювати фінансовий стан підприємства; визначати економічну доцільність інвестицій; складати довгострокові та короткострокові плани діяльності підприємства, застосовувати на практиці оперативне планування.

Особливу увагу слід приділити вивченню зовнішнього середовища господарювання, сучасної кадрової політики, формуванню високоєфективних фінансових та виробничих інвестицій, розвитку підприємства на базі науково-технічного і організаційного прогресу, мотивації праці, якості та конкурентоспроможності продукції, ефективності діяльності в умовах ринкової економіки.

2. Вивчення окремих питань по кожній темі дисципліни згідно навчально-тематичного плану передбачено при самостійній роботі студентів з рекомендованими навчальними посібниками.

3. Підготовка до практичних аудиторних занять передбачається на базі самостійного вивчення окремих питань і тем за списком рекомендованої літератури.

4. Підготовка та виконання контрольних робіт за основними розділами курсу і вказаних у планах практичних занять.

5. Підготовка до іспиту, передбачає методи контролю поточних знань студентів шляхом опитування та розв'язування задач на практичних заняттях. Крім того, передбачається підсумковий контроль, який здійснюється у формі заліку. Залік проводиться за результатами поточного контролю або у формі співбесіди. Методи контролю знань можливі як у письмовій, так і в усній формі. Невід'ємною частиною підготовки студентів до поточного і підсумкового контролю є наявність конспекту лекцій та практичних занять.

5. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт

Написання контрольної роботи – одна з основних форм засвоєння та закріплення знань для студентів заочної форми навчання. Контрольна робота допомагає студентам більш глибоко вивчити одну з проблем курсу, опрацювати наукову та методичну літературу з обраної теми, виробляти навички

самостійного аналізу соціально-економічних та інших проблем, а також навички систематизації опрацьованого матеріалу та вільного його викладання.

В процесі вивчення курсу “Економіка підприємства” передбачено виконання двох контрольних робіт.

Контрольна робота № 1

Контрольна робота № 1 складається з двох завдань – теоретичного питання та задачі. Теоретичне питання обирається згідно двох останніх цифр залікової книжки. Якщо число, утворене останніми цифрами залікової книжки більше кількості питань, то від нього треба відняти кількість питань стільки разів, поки не отримаємо числа менше кількості питань. Наприклад, якщо останні дві цифри залікової книжки – 96, то номер питання буде 10 ($96 - 43 = 53 > 43$, $53 - 43 = 10$).

Задача обирається по таблиці.

Перша літера прізвища	Номер задачі
А, Б	1
В, Г	2
Д, Е, Є	3
Ж, З	4
І, К	5
Л, М	6
Н, О	7
П, Р	8
С, Т	9
У, Ф	10
Х, Ц	11
Ч, Ш	12
Щ, Ю, Я	13

Задачі, запропоновані в контрольних роботах, є типовими і їх розв’язання не повинно викликати труднощів у студентів, які оволоділи теоретичним матеріалом, що викладений у рекомендованих для вивчення даної дисципліни посібниках та підручниках.

Обсяг контрольної роботи повинен складати 12 - 15 сторінок. Робота може бути написана від руки розбірливим почерком або виконана на комп’ютері (14 шрифт, інтервал 1,5). Контрольна робота оформлюється на листах формату А- 4. Приклад оформлення титульної сторінки наведений на зразку.

Питання контрольної роботи вважається розкритим, якщо студент не тільки охарактеризував основні проблеми, а проаналізував їх, зробив **висновки** та навів рекомендації, щодо їх вирішення.

Літературу для виконання контрольної роботи студент добирає згідно зі списком рекомендованої літератури і самостійно. Слід користуватися не тільки

спеціальною науково-теоретичною літературою, а й звертатися до періодичних видань.

Велику інформаційну цінність мають також статистичні матеріали та результати наукових досліджень з тем, що вивчаються.

Список використаних літературних джерел та інших матеріалів необхідно систематизувати і подати після тексту контрольної роботи.

Контрольна робота здається на кафедру не пізніше, як за тиждень до початку сесії.

Студент не допускається до складання заліку чи іспиту, якщо його контрольна робота не зарахована.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Поняття і показники ефективності промислового виробництва.
2. Шляхи підвищення ефективності промислового виробництва.
3. Основні фонди і шляхи поліпшення їх використання.
4. Обігові кошти підприємства і шляхи прискорення їх обороту.
5. Продуктивність праці в промисловості та її показники.
6. Організація і нормування праці.
7. Оплата праці на підприємствах в умовах ринку.
8. Виробнича потужність підприємства.
9. Основні види інвестицій та напрями їх використання.
10. Політика працевлаштування та сприяння зайнятості.
11. Собівартість продукції – показник ефективності роботи підприємства.
12. Управління витратами підприємства в умовах ринку.
13. Прибуток і рентабельність в промисловості.
14. Функції управління підприємством та їх адаптація до умов ринкової економіки.
15. Види та джерела формування фінансових засобів на підприємстві.
16. Визначення, структура та напрями використання інвестицій.
17. Виробнича програма підприємства.
18. Моделі мотивації трудової діяльності, їх порівняльна характеристика.
19. Розподіл прибутку на підприємстві і дивідендна політика.
20. Сучасні проблеми амортизаційної політики держави і підприємств різних форм власності.
21. Суттєва характеристика і структура інвестицій у народне господарство України.
22. Концерни і корпорації як форми добровільних об'єднань підприємства в народному господарстві.
23. Політика оплати праці на підприємстві.
24. Витрати підприємства та собівартість продукції.
25. Методологічні аспекти визначення складу витрат, які включаються у собівартість продукції.
26. Проблеми ефективного використання оборотних фондів підприємств і шляхи їх розв'язання.
27. Організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень .
28. Підприємство – первинна ланка виробничої сфери. Характеристика підприємств.
29. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва.
30. Пофакторне обчислення собівартості продукції і сфера його застосування в умовах ринку.
31. Методичні основи визначення ефективності інвестицій в умовах ринкових відносин.
32. Практика використання безтарифної системи оплати праці.

33. Проблеми реалізації принципів мотивації праці у практиці діяльності підприємства.
34. Визначення поточної потреби підприємства в оборотних коштах. Нормування оборотних коштів.
35. Напрямки вдосконалення розподілу непрямих витрат підприємства.
36. Суть і господарське значення лізингових підприємств.
37. Проблеми визначення відновної вартості основних фондів.
38. Проблеми визначення і обґрунтування цілей діяльності підприємства.
39. Системний аналіз якісного складу персоналу підприємства.
40. Методи визначення необхідного обсягу та джерел фінансування капітальних вкладень на підприємстві.
41. Економічне та соціальне обґрунтування конкретних форм відтворення основних фондів підприємства.
42. Резерви і фактори зростання прибутку підприємства.
43. Особливості створення і діяльності акціонерних товариств.

ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.

Задача № 1.

Визначити показники використання основних фондів (фондовіддачу, фондомісткість, фондоозброєність), якщо відомо, що вартість основних фондів на початок року становить 850 тис. грн. У березні буде введено основних фондів на 75 тис. грн., в липні – на 50 тис. грн., а в вересні будуть виведені з експлуатації основні фонди на суму 25,4 тис. грн. Обсяг випуску продукції становить 10800 тис. грн. Чисельність промислово-виробничого персоналу – 835 чол.

Задача № 2.

Підприємство здійснює прискорену амортизацію активної частини основних фондів, зокрема нових фрезерних верстатів з ЧПУ. Визначте, яким методом краще нараховувати цю амортизацію (методом зменшеного залишку або кумулятивним методом), якщо початкова вартість верстата 38 тис. грн., а нормативний строк його служби – 5 років.

Задача № 3.

За звітними даними собівартість товарної продукції становила 65000 грн., питома вага основної заробітної плати виробничих робітників у ній – 26%, матеріальних витрат – 46%. На плановий період передбачено досягти росту продуктивності праці одного працюючого на 2%, середньої заробітної плати – на 1 %, а зниження матеріальних витрат – на 4%. Вияснити, як зміниться собівартість товарної продукції у плановому році у відсотковому та грошовому вимірах?

Задача № 4.

Визначити норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві, якщо протягом року буде виготовлено 264 вироби собівартістю 1240 грн. за штуку. На початку циклу виготовлення, тривалість якого 41 день, витрачається 210 грн.

Задача № 5.

Визначити виробничу потужність дільниці на основі таких даних: встановлено 24 штампувальних автомати з продуктивністю 22 удари за хвилину. За один удар штампується одночасно 5 деталей. Підприємство працює при п'ятиденному робочому тижні у дві зміни. Номінальний фонд робочого часу становить 260 днів/рік. Витрати робочого часу на ремонт обладнання – 6%, а зміну штампів – 7% часу.

Задача № 6.

Визначити коефіцієнт оборотності оборотних засобів і тривалість одного обороту, якщо річна сума реалізованої продукції – 5952 тис. грн., а середньоквартальний норматив оборотних засобів відповідно 720 тис. грн.; 730 тис. грн.; 740 та 740 тис. грн.

Задача № 7.

Визначити фактичний і плановий рівні витрат на 1 грн. Товарної продукції, а також процент його зміни, якщо план випуску продукції А – 1200 т/рік, а продукції Б – 500 т/рік при собівартості продукції А – 15 тис. грн./т, а продукції Б – 8 млн. грн./т. Фактично випуск продукції збільшено на 20%, а її собівартість знижено на 6%. Оптова ціна продукції А – 18 тис. грн./т, а продукції Б – 10,3 тис. грн./т.

Задача № 8.

Визначити виробничу потужність токарної дільниці механічного цеху і плановий обсяг випуску продукції, якщо:

- кількість токарних верстатів на дільниці – 27;
- кількість робочих днів у році – 255;
- режим роботи дільниці – 2 зміни;
- номінальна тривалість робочої зміни – 8,2 год.;
- плановий час перебування верстатів у ремонті – 7%;
- норма часу на виготовлення одного виробу – 12 хв.;
- планове використання виробничої потужності – 85%.

Задача № 9.

Виробнича потужність об'єднання на початок планового періоду становила 3700 млн. грн. Реконструкція, що завершиться 1 червня, збільшить виробничу потужність на 400 млн. грн. Планується вибуття зношених основних фондів з 01.10, що зменшить потужність на 150 млн. грн. Коефіцієнт використання виробничої потужності – 0,91.

Визначити середньорічну та вихідну потужність, а також можливий випуск продукції.

Задача № 10.

Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства, коефіцієнти оновлення і вибуття основних фондів, якщо відомо, що вартість основних фондів на початок року становила 35 млн. грн., у лютому буде введено основних фондів на 240 тис. грн., у червні введено на 350 тис. грн., у третьому кварталі введено на 400 тис. грн., в листопаді введено на 300 тис. грн., а з 1 грудня буде введено основних фондів на 150 тис. грн.

Задача № 11.

В першому кварталі року підприємство реалізувало 6000 виробів по ціні 90 грн. за виріб, що покрило витрати підприємства, але не дало прибутку. Загальні постійні витрати складають 90000 грн., питомі змінні – 75 грн. В другому кварталі було виготовлено і реалізовано 7000 виробів. В третьому кварталі планується збільшити прибуток на 15% в порівнянні з другим. Скільки потрібно буде додатково виготовити і реалізувати продукції, щоб збільшити прибуток на заплановану величину.

Задача № 12.

Вартість устаткування цеху 130 тис. грн. З 1 березня введено в експлуатацію устаткування вартістю 2,5 тис. грн. Обсяг випуску продукції 300 т. Ціна за 1 т – 22 тис. грн. Виробнича потужність 500 т.

Визначити величину фондівіддачі устаткування та коефіцієнт інтенсивного використання устаткування.

Задача № 13.

Підприємство здійснює прискорену амортизацію активної частини основних фондів, зокрема, нових фрезерних верстатів з ЧПУ. Визначте, яким методом краще нараховувати цю амортизацію (методом подвійного зменшення залишку або кумулятивним методом), якщо початкова вартість верстата 36 тис. грн., а нормативний строк служби верстатів 5 років.

Контрольна робота № 2.

Контрольна робота № 2 полягає в аналізі фінансового стану підприємства, визначенні показників його ділової активності та оцінці рентабельності підприємства. Вихідними даними для розрахунків є форми №1 “Баланс”, №2 “Звіт про фінансові результати”, № 3 “Звіт про рух грошових коштів” звітності підприємства, на якому працює студент.

В процесі виконання контрольної роботи необхідно розрахувати наступні показники:

I. Показники фінансової стійкості:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт маневреності;
- коефіцієнт співвідношення власних оборотних засобів до загальної суми оборотних засобів підприємства;
- коефіцієнт накопичення амортизації.

II. Показники ліквідності (платоспроможності) підприємства:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- загальний коефіцієнт ліквідності;
- коефіцієнт покриття.

III. Показники ділової активності підприємства:

- виручка від реалізації продукції;
- балансовий прибуток підприємства;
- продуктивність праці;
- фондвіддача;
- оборотність засобів в розрахунках (в оборотах , в днях);
- оборотність матеріально-виробничих запасів (в оборотах, в днях);
- тривалість операційного циклу;
- оборотність власного капіталу;
- оборотність основного капіталу.

IV. Показники рентабельності:

- чистий прибуток;
- рентабельність продукції;
- рентабельність основної діяльності;
- рентабельність основного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- період окупності власного капіталу.

Розрахунки можна звести в таблицю (див. приклад)

Показники ділової активності підприємства (приклад)

Показник	Ідентифікатор	Одиниця виміру	Формула розрахунку	Базисний період	Звітний період	Темп зміни, %	Відхилення
1. Виручка від реалізації	<i>V</i>	тис. грн.	–				
2. Балансовий прибуток	<i>ПБ</i>	тис. грн.	–				
3. Продуктивність праці	<i>ПП</i>	тис. грн.	$ПП = V : Ч$				
4. Фондовіддача	<i>Ф</i>	грн./грн.	$Ф = V : V_c$				
5. Оборотність засобів у розрахунках: в оборотах в днях	OP_o OP_d	число оборотів днів	$OP_o = V : ДБ$ $OP_d = 360 : OP_o$				
6. Оборотність матеріально-виробничих запасів в оборотах у днях	OZ_o OZ_d	число оборотів днів	$OZ_o = ВВ : 33$ $OZ_d = 360 : OZ_o$				
7. Тривалість операційного циклу	<i>ТЦ</i>	дні	$ТЦ = OP_d + OZ_d$				
8. Оборотність власного капіталу	<i>ОВК</i>	число оборотів	$ОВК = V : ВК$	0,95	0,88	7,4	-0,07
9. Оборотність основного капіталу	<i>ООК</i>	число оборотів	$ООК = V : Бн$	0,76	0,74	2,63	-0,02

Позначення: *Ч* – середньоспискова чисельність робітників; *V_c* – середня вартість основних засобів; *ДБ* – середня величина дебіторської заборгованості; *ВВ* – витрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг); *ВК* – середня величина власного капіталу; *Бн* – баланс нетто; *33* – запаси та затрати.

Розрахунки повинні супроводжуватися висновками щодо отриманих показників. В кінці контрольної роботи студент повинен зробити загальний висновок за результатами проведених досліджень щодо фінансового стану підприємства та ефективності роботи підприємства, дати рекомендації по поліпшенню діяльності досліджуваного об'єкта.

**Державна служба статистики України
Національна академія статистики, обліку та аудиту**

Кафедра економіки підприємств

**КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1
з дисципліни “Економіка підприємства”**

Виконав: студент групи (код)
ОАз III/1 (03.18)
(ПБ)
Перевірив:
(ПБ)

Київ - 2012

6. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття підприємства як організаційно виокремленої ланки та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери.
2. Закон України “Про підприємства в Україні”, його основні розділи та їх зміст.
3. Місія і множинні цілі підприємства. Головні напрямки діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна).
4. Правові основи функціонування підприємства. Статут, колективний договір та інші правові документи.
5. Класифікація підприємств за певними ознаками.
6. Виробнича структура підприємства, її види і чинники формування.
7. Загальна структура підприємств та організацій.
8. Добровільні та інституційні об’єднання підприємств (організацій). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.
9. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища господарювання підприємств та організацій.
10. Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб’єктів.
11. Сутність, основні функції, принципи здійснення і види підприємництва.
12. Основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності.
13. Державна політика активізації підприємницької діяльності в Україні.
14. Договірні взаємовідносини і партнерські зв’язки у підприємницькій діяльності (договори, контракти, угоди)
15. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну і торгівлі, фінансових відносин.
16. Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес: поняття, суб’єкти, типи, види.
17. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.
18. Об’єктивні необхідності і поняття управління суб’єктами господарювання.
19. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємствами та організаціями (установами).
20. Методи управління діяльністю підприємств: поняття і теоретико - методологічна основа класифікації методів управління.
21. Основні типи організаційних структур управління: лінійно-функціональні, дивізіональні, матричні.
22. Вищі органи державного управління підприємствами та організаціями
23. Поняття персоналу підприємства. Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією.
24. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності.

25. Визначення чисельності окремих категорій працівників. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.
26. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств.
27. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів.
28. Зарубіжний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу фірми.
29. Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства.
30. Оцінка основних фондів підприємства.
31. Видова класифікація та структура основних фондів, чинники і тенденції її динаміки на виробничих підприємствах.
32. Характеристика процесу відтворення основних фондів.
33. Спрацювання основних фондів. Види спрацювання та форми їх усунення.
34. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних фондів.
35. Основні показники рівня ефективності використання основних фондів підприємства.
36. Методи амортизації засобів праці.
37. Просте та розширене відтворення основних фондів.
38. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів підприємства. За нормальних умов господарювання.
39. Елементний склад оборотних фондів, їх характеристика.
40. Нормування витрат і розрахунки необхідного обсягу оборотних фондів підприємства.
41. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.
42. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їхній вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку.
43. Поняття та елементний склад нематеріальних активів.
44. Сутнісна характеристика оборотних коштів підприємства.
45. Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів.
46. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.
47. Сутнісна характеристика та функціонально-елементний склад інвестицій підприємства.
48. Різновиди та структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі.
49. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій.
50. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.
51. Формування і регулювання фінансових інвестицій на підприємстві.
52. Об'єктивна необхідність залучення іноземних інвестицій на підприємстві.
53. Оцінка ефективності виробничих і фінансових інвестицій.
54. Чинники ефективності підвищення капітальних вкладів.

55. Організаційно-фінансові підвищення ефективності обігу цінних паперів.
56. Інвестиційні проекти підприємств та організацій.
57. Бізнес – план інвестиційного проекту.
58. Поняття і змістовна характеристика інноваційних процесів.
59. Вплив новин (нововведень) на виробництво.
60. Сутнісна характеристика науково-технічного прогресу. Еволюційні та революційні форми НТП.
61. Загальні та пріоритетні напрями НТП.
62. Організаційний прогрес як узагальнене явище використання економічних, соціальних та юридичних нововведень.
63. Оцінка ефективності технічних нововведень.
64. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.
65. Сутнісна характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
66. Складники техніко-технологічної бази, шляхи її формування на підприємстві.
67. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства.
68. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства., його передбачуваність, етапність та послідовність.
69. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва . Види лізингу.
70. Організаційно-правові основи здійснення лізингу.
71. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності підприємства.
72. Загальні методичні принципи розрахунку виробничої потужності підприємства.
73. Показники та шляхи підвищення використання виробничих потужностей.
74. Сутнісна характеристика та структура виробничого процесу.
75. Принципи організації виробничого процесу: спеціалізація, пропорційність, паралельність, прямоточність, безперервність, ритмічність, автоматичність, гнучкість, гомеостатичність.
76. Організаційні типи виробництва (одиничне, серійне, масове.), їх сутнісна характеристика.
77. Методи організації виробництва.
78. Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва.
79. Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства: суть і значення.
80. Система технічного обслуговування підприємства.
81. Планування соціального розвитку підприємства. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.
82. Відтворення і розвиток інфраструктури підприємства.
83. Методи і принципи державного регулювання економіки та окремих суб'єктів господарювання.
84. Державне економічне регулювання виробничо-господарської діяльності підприємств.
85. Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання: мета та принципи.
86. Планування як домінуюча функція управління, принципи планування.

87. Система планів підприємства. Методи планування та розвитку підприємства.
88. Сутність та основні етапи стратегічного планування діяльності підприємства.
89. Бізнес-планування, його роль та призначення для передбачення перспектив розвитку виробництва.
90. Тактичне та оперативне планування на підприємстві.
91. Поняття та класифікація продукції (послуг).
92. Показники обсягу продукції: натуральні та вартісні.
93. Товарна, валова і чиста продукція. Обсяг реалізованої продукції (продажу).
94. Функції, принципи і концепції маркетингової діяльності на підприємстві.
95. Виробнича програма підприємства, її ресурсне забезпечення.
96. Матеріально-технічне забезпечення виробництва.
97. Обчислення потреби підприємства в матеріалах. Запаси матеріалів та їх регулювання.
98. Якість продукції як економічна категорія.
99. Показники якості продукції, їх характеристика та методи оцінки.
100. Технічні, організаційні та соціальні шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.
101. Стандартизація та сертифікація продукції підприємств.
102. Державний нагляд за якістю і внутрішньовиробничий технічний контроль.
103. Продуктивність праці як економічна категорія. Показники рівня продуктивності праці.
104. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов Господарювання
105. Поняття системи мотивації праці. Характеристики багатофакторних моделей мотивації.
106. Класифікація методів мотивації.
107. Поняття оплати праці. Основна і додаткова заробітна плата.
108. Основні функції заробітної плати. Державна політика оплати праці.
109. Основи організації оплати праці на підприємствах.
110. Тарифно-посадова система оплати праці.
111. Основні системи оплати праці, форм заробітної плати.
112. Доплати і надбавки до заробітної плати.
113. Основні принципи формування системи преміювання персоналу.
114. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках підприємства.
115. Витрати підприємства та собівартість продукції (послуг).
116. Класифікація витрат підприємства.
117. Система управління витратами на підприємстві.
118. Змінні та постійні витрати підприємства. Критичний обсяг виробництва продукції.
119. Зміст та методика обчислення кошторису виробництва.

120. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.
121. Обчислення собівартості окремих виробів. Методика обчислення окремих статей калькуляції.
122. Методи прогнозування собівартості нових виробів: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.
123. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат на підприємствах України.
124. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів).
125. Методи встановлення ціни на продукцію.
126. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємств (організацій).
127. Фінансовий план підприємства.
128. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства.
129. Джерела формування прибутку і доходу підприємства.
130. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Практика використання прибутку підприємства.
131. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності.
132. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Показники прибутковості, ліквідності, ділової активності та методи їх обчислення.
133. Ефективність виробництва: характеристика, показники вимірювання, чинники підвищення.
134. Економічна безпека суб'єктів господарювання.
135. Поняття економічної кризи підприємства. Програми виходу з економічної кризи.
136. Стратегія формування високого рівня економічної безпеки фірми. Необхідні заходи і ресурси для реалізації стратегії.
137. Національна програма антикризового господарювання.
138. Сутнісна характеристика та організаційні форми реструктуризації підприємств (організацій).
139. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання.
140. Санація (фінансове оздоровлення) господарюючих суб'єктів. Практика, масштаби та ефективність санації господарюючих суб'єктів в Україні.
141. Банкрутство підприємств. Закон України "Про банкрутство".
142. Організація і наслідки ліквідації збанкрутілих підприємств (організацій).

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Економіка підприємства: Підруч. /За заг. ред. С.Ф.Покропивного. – Вид. 2-е, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
2. Про підприємства в Україні. Закон України № 887 – XII від 27.03.91 р. із змінами і допов. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 11/1 (478). – С. 18.
3. Про підприємництво: Закон України № 698 – XII від 07.02.91 р. із змінами і допов. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 11/1 (278). – С. 16.
4. Про господарські товариства: Закон України № 1576 XII від 19.09.91 р. із змінами і допов. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 11/1 (278). – С. 33.
5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України № 1775 – III від 01.06.2000 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 11/1 (278). – С. 47.
6. Про податок на додану вартість: Закон України р. № 168/97 – ВР від 3 квітня 1997 зі змінами і допов. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 37 (400). – С. 81.
7. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України № 334/94-ВР від 28.12.94р. у редакції Закону України від 22.05.97 р. №283/97-ВР із змінами і допов. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія.–2002.– № 37 (400). – С. 37.
8. Про систему оподаткування в Україні: Закон України № 1251 - XII// від 25.06.91 р. Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2002. – № 37 (400). – С. 33.
9. Про оплату праці: Закон України №108/95 – ВР від 24 березня 1995 р.
10. Стандарт бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – № 52/2 (467). – С. 43.
11. Стандарт бухгалтерського обліку 9 “Запаси”: Затв. наказом Міністерства фінансів України №246 від 20.10.1999 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С.51.
12. Стандарт бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.12.99 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 47.

13. Стандарт бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Затв. наказом Міністерства фінансів України . № 318 № 242 від 31.01.1999 р // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 72.
14. Стандарт бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.1999 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С.70.

ДОДАТКОВА

15. Про колективні договори і угоди: Закон України № 3356-ХІІ від 1.07.1993 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – № 35 (450). – С. 8.
16. Інструкція із статистики заробітної плати: Затв. наказом Міністерства статистики України № 323 від 11.12.95 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – № 18 (381). – С. 26.
17. Про підтвердження відповідності: Закон України від 17.05.01 № 2406 – ІІІ // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 32. – С. 169.
18. Барроу К., Барроу П., Барроу Р. Бізнес-план: Практ. посіб.: Пер. з 3-го англ. вид. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 285.
19. Ворст Й., Ревентлоу П. Економіка фірми: Учеб./ Пер. с дат. А.Н.Чеканского, О.О.Рождественского. – М.: Высш. шк., 1994. – 272с.
20. Варналій З.С. Основи підприємництва: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. – 239 с.
21. Економіка підприємства: Зб. практ. задач і конкрет. ситуацій: Навч. посібник/ За ред. С.Ф.По кропивного. – К.: КНЕУ, 1999. – 328 с.
22. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 294 с.
23. Стандарт бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р.
24. Стандарт бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 353 від 28.12.2000 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 78.
25. Стандарт бухгалтерського обліку 2 “Баланс”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). - С. 15.
26. Стандарт бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 242 від 26.04.2000 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 58.
27. Стандарт бухгалтерського обліку 19 “Об’єднання підприємств”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 163 № 242 від 07.07.99 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 84.
28. Стандарт бухгалтерського обліку 14 “Оренда”: Затв. наказом Міністерства фінансів України № 181 № 242 від 28.07.2000 р. // Зб. систематиз. законодавства. Бухгалтерія. – 2001. – 52/2 (467). – С. 64.
29. Харів П.С. Економіка підприємства: Зб. задач і тестів: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2001. – 301 с.

30. Фінанси підприємств: Підруч. / За ред. А.М.Поддєрьогін. – 3-є вид., перероб.
і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.